

Hvordan læser man et fotografi som en historisk kilde?

En guide til historisk billedanalyse af fotografiet som historisk kilde

Billedet som historisk kilde

Når man vil lave historisk billedanalyse, kan det være nyttigt også at se analysen i lyset af kildekritikken, idet man udover at læse billedet som udtryk for forskellige opfattelser i tiden, også kan se billederne som vidnesbyrd om historiske tilstande og begivenheder.

Fup eller fakta

Drejer sig om billedets ægthed, forestiller billedet det der er, eller er det forfalsket gennem beskæring, retouchering, sammenkopiering eller elektronisk bearbejdning?

Overvejelserne omkring et billedes ægthed, gælder især, når man arbejder med fotografier, idet man umiddelbart opfatter fotografiet som en sand gengivelse af en scene fra det virkelige liv.

Billedet som beretning eller levning

En skelnen mellem billedet som levning og beretning retter sig mod brugen af det konkrete billede. Alle billeder kan ses som levninger af en bestemt historisk situation, som de er opstået i. F.eks. er et billede af en massegrav fra borgerkrigen i Rwanda en *levning* fra den tid, hvor billedet er taget, og kan bruges som kilde til f.eks. tidens måde at skildre disse begivenheder, tidens syn på en bestemt historisk begivenhed eller fotojournalisternes arbejde på det tidspunkt. Men et billede kan kun bruges som beretning, såfremt det er menneskeskabt, har et meddelende element og rummer en beskrivelse af fortiden. Billedet af massegraven kan således bruges som en *beretning* om de mange døde i borgerkrigen i Rwanda.

Billedet som beretning

Beretning er i denne sammenhæng en skildring eller en fortælling om begivenhederne. Hvad er det billedet fortæller om den historiske begivenhed der skete?

Selv om et billede er ægte, behøver det, der fortælles, ikke at være sandt. Det er jo billedmagerens fremstilling af begivenheder og tilstande i fortiden, og som historiker må man søge at gøre sig klart, på hvilken måde fremstillingen forholder sig til den virkelighed, der berettes om.

Først må man spørge om billedmagerens forhold til den begivenhed eller situation, der fremstilles. Har han/hun selv været til stede? eller har hun blot hørt om det, hun fremstiller? Eller er det fri fantasi?

Med fotografiet er det relativt simpelt, når vi ser bort fra forfalskninger og spidsfindigheder. For selv om fotografiet kan være iscenesat således, at det ikke uden videre kan siges objektivt at afspejle den historiske virkelighed, er det ofte tæt på. Teknikken forudsætter nemlig, at ophavsmanden har tid og sted til fælles med motivet. Anderledes er det med tegninger og malerier, der kan være udført efter forlæg, efter oplysninger fra andre, efter hukommelsen eller efter fantasien.

Derefter må man undersøge fremstillingens tendens. Man må spørge om, hvilken hensigt billedmageren har haft med sin beretning, og om hvorledes denne hensigt kommer til udtryk i det foretagne udvalg af virkeligheden.

Billedet som levning

kildekritikken taler man om levning som noget, der er levnet fra fortiden, dvs. produkter eller spor af fortidig menneskelig virksomhed. I vores sammenhæng er det bygninger og billeder frembragt af fortidens mennesker, hvorigennem vi kan udlede, at disse mennesker har foretaget den handling, som har frembragt det værk, der foreligger for os.

Selv om det, der berettes om fortiden, skulle være præget af bestemte interesser eller måske er direkte forkert, kan billedet alligevel anvendes som levning, dvs. som en del af den fortidige virkelighed og dermed også som udtryk for tidens ideologi.

Sammenligninger

Billeder er gode til at belyse historiske forskelle og historiske udviklingsforløb.

Ovenstående er fra:

Keld B. Jessen, John Mogensen og Knud Ryg Olsen: "Billedbogen" Systime 1995, side 85-93.

Peter Frederiksen, Knud Ryg Olsen og Olaf Søndberg: "Grundbog til historie. Verdenshistorien 1750-1945", Systime 2001, side 317-320.